

11. ELS ORÍGENS I LA CONSOLIDACIÓ DEL CATALANISME

(1833-1901)

Cap al 1813 va néixer el **moviment cultural i literari** conegut com la **Renaixença**, en el marc d'un Estat espanyol centralista i uniformador. La finalitat del moviment era la recuperació de la llengua i els senyals d'identitat catalans.

Al començament del s. XIX s'havia abandonat el català com a llengua de cultura i restà circumscrita a la parla quotidiana. Els primers que van emprendre el camí de la normalització literària foren Bonaventura Carles Aribau amb l'oda *La pàtria* (1833) i Joaquim Rubió i Ors amb la publicació dels seus poemes en el *Diario de Barcelona*. L'any 1859 s'inicià la celebració dels moderns **Jocs Florals** que van contribuir a l'acceptació del català com a llengua culta i de prestigi. Bona part de la població catalana va participar del sentiment de retrobament i recuperació de la llengua i cultura pròpies. Les manifestacions més populars foren:

- ✿ La formació de nombroses **associacions**.
- ✿ La publicació de **revistes** satíriques de caire polític.
- ✿ L'arrelament de **cant coral** amb els cors de Clavé.
- ✿ El **teatre** de Serafí Pitarra.
- ✿ L'**excursionisme**, que va ser el motor per l'estimació de la terra catalana.
- ✿ El retorn a Barcelona de la **Universitat**, que el 1836 va deixar l'exili de Cervera.

Els orígens del **catalanisme polític** va tenir els antecedents en un conjunt de moviments populars de protesta contra el nou Estat liberal que comportava la centralització política, econòmica, administrativa, jurídica i militar. Entre el 1835 i el 1843 van aparèixer algunes manifestacions del particularisme català. Aquestes insurreccions van ser conegudes com el nom de "**bullangues**" que eren moviments de protesta derivats del malestar social i polític protagonitzats pels treballadors urbans, menestrals i la petita burgesia (insurrecció de Barcelona del 1842 i la **Jamància** del 1843). Van elaborar programes de reforma polítiques i socials democratitzadores que reivindicaven la descentralització de l'Estat.

El **federalisme** es desenvolupà com a doctrina política i opció de govern durant el Sexenni Revolucionari (1868-1874). És una doctrina que proposa un nou sistema polític de llibertats fonamentat en un seguit de pactes lliurement establerts entre els pobles. Es representà mitjançant el **Partit Republicà Democràtic Federal** que defensava la forma republicana de govern, el laïcisme, el repartiment de poders entre els òrgans de poder estatals, regionals i municipals, i l'ampliació de drets democràtics i socials. Francesc **Pi i Margall** fou el seu inspirador, el qual concebia el poder de l'Estat com el resultat d'un conjunt de pactes successius entre les unitats bàsiques: l'individu, el municipi i la regió. L'any 1869 s'impulsà el **Pacte de Tortosa** que partia de la realitat històrica de l'antiga Confederació catalanoaragonesa. J.M.Vallés i Ribot, l'any 1833, va impulsar el Projecte de Constitució de l'Estat Català dins la Federació Espanyola. Aquest text declara l'Estat Català com a sobirà i autònom sense altres limitacions, establia les Corts catalanes, el Congrés per sufragi universal directe i el Senat elegit pels ajuntaments. L'impulsor principal del catalanisme prenaionalista fou **Valentí**

Almirall. El seu pensament girava al voltant del convenciment que la modernització d'Espanya només podia arribar a partir de la implantació d'una república federal. Es va oposar al centralisme i l'obligarquia. L'any 1881, Valentí Almirall va trencar amb Pi i Margall i es va allunyar del partit federal, accentuant el seu catalanisme. A partir del *Diari Català* (1879) va intentar unir en un sol bloc les tendències dretanes i esquerranes del catalanisme polític naixent, però no ho va aconseguir perquè era massa republicà per atreure amplis sectors de la burgesia catalana. En *Lo Catalanisme* (1886) va establir les bases ideològiques del catalanisme progressista. La idea d'integrar totes les forces polítiques en un sol bloc va fer que el 1880 es convoqués el **Primer Congrés Catalanista**. Els tres acords a què es va arribar fan referència a tres elements constituents del nacionalisme: **el catalanisme polític, la normalització lingüística i la defensa del dret**. Com a conseqüències pràctiques, es va crear el **Centre Català** (1882), que era una associació interclassista en defensa dels interessos de Catalunya. Tenia un objectiu patriòtic al marge dels partits polítics existents, i per això no va participar en les campanyes electorals ni es va definir ni religiosament ni políticament. Les accions tenien com a objectius fomentar i defensar els interessos morals i materials de Catalunya.

El Centre Català va convocar el 1883 el **Segon Congrés Catalanista**, on es va demanar la declaració de la cooficialitat del català a Catalunya, la conservació del dret català, la defensa del proteccionisme i la consideració de Catalunya com a entitat global per sobre de les administracions provincials. Una conseqüència d'aquest acte va ser la redacció d'un manifest: el **Memorial de Greuges**. Aquest recollia els motius pels quals Catalunya se sentia agreujada. El memorial ha estat considerat com el primer manifest polític unitari del catalanisme ja que és un clar exponent de la convergència entre les forces econòmiques de la burgesia i del catalanisme polític i cultural.

L'any 1887 va haver una escissió del Centre Català, la qual dona lloc a la **Lliga de Catalunya** (1887). Una de les primeres iniciatives fou el Missatge a la Reina Regent (1888) en el qual es demanava autonomia per a Catalunya. Aviat es va escindir un nou grup, el **Centre Escolar Catalanista** (1886). El nou grup va utilitzar el terme nacionalisme per definir el catalanisme. El Centre Català i la Lliga de Catalunya aviat van disputar-se el predomini polític a Barcelona. S'iniciava així un llarg període en què el nacionalisme aniria desplaçant el federalisme republicà, que només va poder sobreviure en qualitat d'ala esquerra del nacionalisme català. L'any 1889 endegaren junts una campanya en defensa del dret català i contra el projecte de reforma del Codi Civil que s'estava discutint a les Corts de Madrid. El govern va accedir a canviar la redacció del Codi Civil i el fet fou presentat com "la **primera victòria** del catalanisme".

Durant la Restauració el clergat va buscar un espai dins el liberalisme més conservador: el **catalanisme tradicionalista**. Aleshores, va sorgir el moviment cultural i intel·lectual conegut com a vigatanisme. Cal destacar les campanyes a favor de la celebració del Mil·lenari de Montserrat (1881) i la restauració del Monestir de Ripoll (1893). La tradició entroncà amb Josep **Torràs i Bages** que plantejava una alternativa catòlica i conservadora al catalanisme laic i va definir-ne el model a partir de tres postulats: refús a tot plantejament revolucionari, retorn a l'Edat Mitjana com a època idealitzada i defensa d'una estructura regionalista allunyada de l'actuació política com a mitjà per a aconseguir la regeneració de Catalunya.

La **Unió Catalanista** es va crear l'any 1891 com a confederació d'entitats catalanistes. Aquesta tenia com a objectius la propagació de les idees regionalistes i la realització d'un programa comú. La seva base social estava formada per mitjans propietaris, comerciants, professionals liberals i intel·lectuals que representaven a burgesia catalanista i conservadora. Ara bé, el suport massiu vingué de la Catalunya

rural. La Unió Catalanista va significar el triomf definitiu de les tesis pròpiament catalanistes sobre les regionalistes, és a dir, la petició d'un ampli autogovern per a Catalunya. Un dels primers actes de la Unió va ser la celebració a Manresa d'una assemblea de delegats amb l'objectiu d'aprovar el seu programa polític, que va rebre el nom de Bases per a la Constitució Regional Catalana o **Bases de Manresa**. Es tractava d'un projecte d'Estatut d'Autonomia en què es definia el poder regional català, amb Cort pròpies, el català com a única llengua, on s'establí que els càrrecs públics a Catalunya només podran ser exercits pels catalans. Proposa el restabliment de les velles institucions catalanes com l'Audiència de Catalunya i les Corts. Aquestes bases tenien un caràcter medievalitzant i presentaven un regionalisme tradicionalista i corporatiu.

A finals del s. XIX es va consolidar el catalanisme polític, la qual cosa implicava l'elaboració d'una nova doctrina nacionalista i d'una estratègia per accedir a l'autonomia (crear un partit polític i presentar-se a les eleccions).

El desastre del 1898 va tenir un abast econòmic, militar i polític. Aleshores, va ser quan es propiciaren les aspiracions polítiques del catalanisme. El catalanisme tenia uns líders consolidats, havia elaborat un cos doctrinari amb entitat i havia aconseguit la mobilització social al voltant de les tesis regeneracionistes. Va ser el moment de la consolidació política.

L'any 1899 amb el fracàs del projecte regeneracionista del govern Silvela-Polavieja, els dirigents de Catalunya, van optar per formar un grup polític: la **Unió Regionalista**. El seu programa incloïa referències regionalistes explícites i demanava una autonomia política i administrativa per a Catalunya. L'any 1900 es va fundar el Centre Nacional Català amb la divisió de la Unió Catalanista partidari del catalanisme en la política. La unió dels interessos entre la Unió Regionalista i el Centre Nacional. L'any 1901, s'arribà a l'acord de presentar una candidatura unitària a les eleccions convocades al maig. Aquesta es va conèixer com la "**candidatura dels quatre presidents**" i era formada per: Bartomeu Robert, Lluís Domènech i Montaner, Albert Rusiñol i Sebastià Torres. La candidatura s'imposà totalment i va aconseguir l'elecció dels quatre regionalistes.

El seu èxit va donar lloc a la fusió dels dos partits que formaren la Lliga Regionalista i utilitzaven *La veu de Catalunya* com a òrgan de difusió. A les eleccions municipals celebrades el mateix any, la Lliga va obtenir 11 regidors a l'ajuntament de Barcelona i 11 republicans mentre que els dinàstics només 4. Aquest fou el primer cop que una candidatura "no dinàstica" guanyava les eleccions a Barcelona. A partir d'aleshores el poder es disputaria entre republicans i catalanistes. A més la Lliga es pot considerar com la primera formació moderna de l'Estat espanyol perquè va trencar el monopoli de la representació de les classes benestants que tenien els partits dinàstics, van dotar-se d'una organització eficaç i van dur a terme una hàbil tàctica reformadora. Inicialment, aquesta va tenir la influència entre els industrials, comerciants i professionals de Barcelona però més tard es va estendre arreu de Catalunya. El seu programa polític aplegava la majoria dels sectors benestants del país disposats a lluitar contra el corrupte i ineficaç sistema centralista de la Restauració. Els seus èxits electorals i l'àmplia base social van donar-li hegemonia política a Catalunya durant tot el primer terç del s. XX.